

Jesusberättelsen 3 - den historiska förankringen

Det kristna budskapet gör anspråk på att vara förankrat i konkreta historiska händelser, vilket inte är någon självklarhet när det gäller religiösa urkunder. I österländskt tänkande som i hinduism, buddhism och gnosticism har den historiska förankringen ingen betydelse eftersom tidsbegreppet inte är linjärt utan cirkulärt. I kristen tro däremot går det att föra ett samtal kring frågan huruvida saker och ting har hänt eller inte. Jag minns kvinnan som frågade varför vi varje söndag skall påminna varandra om ”Pontius Pilatus” i samband med trosbekännelsen i högmässa. Är nu Pilatus så viktig? Jag hade egentligen aldrig tänkt på saken, men slogs av tanken att det är den kristna kyrkans sätt att säga att tron har en historisk förankring.

I evangelierna finns en förankring i geografiska platser, judisk kultur och tro och judiska sedvänjor. Några exempel, som vid en ytlig läsning kanske inte uppmärksammas, kan nämnas. Markus talar till exempel om ”de skriftlärdade bland fariseerna”. Det fanns skriftlärdade som hörde till fariseerna, men inte alla. Det var överstepräster och de skriftlärdade, vilka hade ansvar för templet, som reagerade när Jesus renade templet. Jesus stridssamtal skedde med de teologiskt intresserade fariseerna och de skriftlärdade, aldrig med de äldste och överstepräster. Ett undantag finns och det är förhöret av Jesus, då deras maktfunktion blev aktuell. Jesus har sina dispyter i etiska frågor med fariseerna, han debatterar dogmatik med de skriftlärdade. Judas gör sitt ekonomiska avtal med överstepräster, vilket är helt förståeligt eftersom de hade hand om ekonomin. Det är överstepräster som igen utifrån sin maktställning förhandlar med Pilatus. Alla de här fakta har en naturlig kontaktyta till de historiska förhållanden som vi känner till.

Markus nämner att lärjungarna talade om de stora stenarna i tempelbygget. Jesus talar om Herodes surdeg som en metafor och benämner Herodes Antipas som kung, vilket man kan spåra tillbaka till det folkliga sättet att tala om Herodes. Beskrivningen av såningsmannens sätt att så vittnar om kännedom om de jordbruksmetoder som användes. Markus skriver sin berättelse i världsstaden Rom. Den kristna kyrkan blev snabbt stadsorienterad. Trots det är berättelsen full med agrara bilder och illustrationer därför att Jesus långt talade och verkade i en lantlig miljö. Texten visar att Markus som författare varit mån om att ge Jesus ursprungliga budskap vidare.

Det fanns en tid inom exegetiken när man utgick ifrån att evangelierna var hellenistiskt påverkade. I dag har pendeln svängt ordentligt. Jesus förkunnelse var förankrad i det unika för judisk tro.

1. Endast en Gud. Jesus betonar den judiska trosbekännelsen till Gud som en ende Guden.
2. Ett utvalt folk. Jesus koncentrerar sin verksamhet så gott som enbart till judarna.
3. Ett löftesland. Jesus rör sig fysiskt nästan uteslutande inom löfteslandet Israels gränser.
4. En lag. Jesus utgår från Torahs undervisning och de tio budens centrala roll.
5. En skrift. Jesus utgår från och hänvisar till Skriftens, Tanakhs auktoritet.
6. En sabbat. Jesus vill visa vad ett rätt sabbatsfirande innebär.
7. Ett tempel. Jesus är bekymrad över templets inre förfall.

Markus målgrupp är icke-judar. De sju religionshistoriskt unika judiska sakerna utgör ändå basen för Markusevangeliet som berättas i en miljö där polyteism och synkretism var självklar.

Men inte bara det. Markus använder semitiska uttryck som att ”tvätta händerna med knytnäven”, skaka dammet av sina fötter, det onda ögat (i boken *Jesusberättelsen* nämner jag ett trettiotal exempel). Inte minst användningen av den inom judenomens så vanliga parallellismen är intressant. I en parallellism upprepar man eller fördjupar budskapet i den

andra satsen. Markus skriver för icke-judar, Matteus för judar. Av arton parallellismer som Markus använder har Matteus bevarat nio när han använt Markus text. Matteus har alltså, trots att han skriver för judar, slästat ut många av de parallellismer Markus använder. Och Markus, som skriver för icke-judar, har med dem! Vad kan det bero på? Jag kan inte förstå annat än att Markus text, full av semitismer, agrara bilder och parallellismer, visar att han för vidare en förkunnelse Petrus åhört och ibland till och med memorerat.

För det talar också avsaknaden av urkyrkliga problemställningar. Ibland påstås att evangelierna är en produkt av urförsamlingen och inte har något att göra med den historiske Jesus. Texten visar något annat. Markus skulle ha haft många möjligheter att justera sin berättelse utifrån det som var gängse i kyrkan, till exempel lyfta fram missonen bland icke-judar. De urkyrkliga problemställningarna lyser däremot med sin frånvaro. I evangelierna finns till exempel ingen undervisning om frågor som omskärelsen och bruket av karismatiska gåvor. Det saknas direktiv för hur församlingen ska ledas och om de judiska tidebönerna ska bevaras och för hur gudstjänsten ska hållas. Paulus nämns inte alls. Avsaknaden av aktuella kyrkliga problem vittnar om att det är Jesus budskap vi tar del av och inte en efterhandskonstruktion.

I nästa artikel ska vi se närmare på både pinsamma fakta och oväntade budskap.